

Opvoedingsondersteuning en steun in de sociale omgeving van LGBTI-personen

RAPPORT (2020)

Jara Van Wiele

Mentor: Thomas Jans
ÇAVARIA | KAMMERSTRAAT 22, 9000 GENT

ABSTRACT

Het welzijn van LGBTI-personen is hoger wanneer ze steun ervaren binnen de directe sociale omgeving (bv. gezin, familie). Deze sociale steun versterkt de gezondheid¹ van LGBTI-personen. Het aanbieden van duidelijke en toegankelijke informatie aan hun directe omgeving kan een rol spelen in de preventie van gezondheidsproblemen, maar wat als het toch mis loopt? Op welke manieren kan er ingegrepen worden als een LGBTI-kind zich thuis niet meer welkom voelt? Inzetten op interventie is, in combinatie met preventief werken, van groot belang. Het ontbreken van sociale steun kan namelijk, naast het groter risico op gezondheidsproblemen, leiden tot thuis- of dakloosheid. In dit onderzoeksrapport wordt onderzocht in welke mate er sprake is van preventie, interventie en opvang in Vlaanderen en welke acties er door zowel çavaria als de partnerorganisaties, op basis van interviews en literatuuronderzoek, nog kunnen plaatsvinden ter ondersteuning van gezinnen met een LGBTI-kind.

¹ Gezondheid wordt doorheen dit onderzoeksrapport begrepen als een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijke gebreken (World Health Organisation, 2020).

INHOUDSTAFEL

Abstract	1
Inleiding	3
Doelstellingen.....	3
Literatuuronderzoek	4
Preventie	6
Genderbewust opvoeden	8
Steun voor ouders	10
Positieve verhalen	14
Toegankelijkheid van informatie	15
Blinde vlek	17
Interventie	19
Opvang	20
Suggesties	22
Conclusie	28
Kanttekening	28
Referenties	29

INLEIDING

In dit onderzoeksrapport wordt gekeken naar welke stappen er al zijn gezet en welke er nog kunnen worden ondernomen om gezinnen van LGBTI-personen te ondersteunen. Hierbij ligt de focus op preventie met als doel ouders tools aan te reiken om hun kind beter te ondersteunen en te begrijpen, waardoor er binnen het gezin een klimaat ontstaat waarin kinderen vrij kunnen zijn hun identiteit te ontwikkelen en te uiten. Verder wordt er gekeken naar wat de mogelijkheden zijn op vlak van interventie voor gezinnen waarin er moeilijkheden zijn ontstaan in verband met de seksuele oriëntatie, de genderidentiteit en/of de seksekenmerken van het kind. Ten laatste wordt onderzocht welke opties er zijn voor LGBTI-personen die thuis niet meer welkom zijn of voor zij die de keuze gemaakt hebben om het huis te verlaten vanwege deze moeilijkheden. Het ontbreken van sociale steun kan voor LGBTI-jongeren, naast het groter risico op verscheidene mentale en fysieke gezondheidsproblemen, namelijk leiden tot thuis- of dakloosheid.

DOELSTELLINGEN

In het beleidsplan '21-'25 formuleerde çavaria zes strategische doelstellingen met bijhorende operationele doelstellingen. In het algemeen is dit onderzoeksrapport te kaderen binnen de eerste strategische doelstelling die çavaria formuleerde. Deze luidt dat çavaria werkt aan een genderinclusieve samenleving en verhoogde maatschappelijke aanvaarding in directe omgeving, in de schoolomgeving en op het werk, wat een positieve impact heeft op het welzijn van holebi's, transgender en intersekse personen. De focus ligt hierbij op het verhogen van de aanvaarding van LGBTI-personen in directe omgeving, met name binnen het gezin.

Verder is dit onderzoeksrapport ook te kaderen binnen de tweede strategische doelstelling die çavaria formuleerde. Deze luidt dat çavaria partnerschappen creëert en de eigen expertise inzet om het welzijns- en zorgaanbod structureel toegankelijk, kwaliteitsvol en inclusief te maken en ervoor te zorgen dat aan de welzijns- en zorgnoden van holebi's, transgender en intersekse personen door de sector zelf tegemoet gekomen wordt. Hierbij ligt de focus op het samenwerken met, het informeren van en het inclusief maken van algemene instanties die werken rond gezinsondersteuning en opvoedingsondersteuning.

Doorheen dit onderzoeksrapport worden verschillende aanbevelingen aangereikt voor het toekomstige werk van çavaria. Deze kunnen verbonden zijn aan de twee bovengenoemde strategische doelstellingen, maar kunnen ook nauw aansluiten bij andere strategische of operationele doelstellingen in het beleidsplan '21-'25 van çavaria.

LITERATUURONDERZOEK

Uit voorafgaand onderzoek (“What does the scholarly research say about the link between family acceptance and LGBT youth well-being?”, 2020) is gebleken dat LGBT-jongeren een groter risico lopen op verschillende mentale en fysieke gezondheidsproblemen, waaronder depressie, zelfdoding, verslaving en HIV/AIDS besmetting. Bouris et al. (2010) bestudeerden 31 kwantitatieve wetenschappelijke artikels over de invloed van ouders op de gezondheid van jonge holebi’s. De studies die werden vergeleken hadden betrekking op holebi’s tussen 10 en 24 jaar en op vijf aspecten van gezondheid: (1) seksueel gedrag, (2) middelengebruik, (3) geweld en slachtofferschap, (4) mentale gezondheid en (5) suïcide. Uit de bestudeerde literatuur bleek enerzijds dat afwijzend gedrag van ouders jegens hun holebi-kind een negatieve invloed had op elkeen van de bovenstaande aspecten van gezondheid. Anderzijds waren ouder-kind relaties waarin sprake was van steun, acceptatie en verbondenheid geassocieerd met een mindere mate van risicogedrag en een betere gezondheid van het holebi-kind. Dit onderzoek beperkte zich tot holebi’s, maar in het rapport van Gendervonk (Van Schuylenbergh & Motmans, 2019) wordt de verregaande invloed van ouders van transgender personen op hun kind besproken met een focus op suïcide:

Uit het Vlaamse onderzoek van Seynaeve en collega’s (2016) kwam naar voren dat vooral de houding van de ouders tegenover de genderidentiteit een risicofactor is voor suïcidepogingen bij transgender personen. Sommige onderzoekers vinden geen significante effecten voor andere steun dan steun afkomstig van ouders, zowel voor transgender jongeren als oudere transgender personen (Bauer, Scheim, Pyne, Travers, & Hammond, 2015; Moody & Smith, 2013). Familiale afwijzing blijkt inderdaad een belangrijke stressor die een verregaande invloed heeft op de mentale gezondheid van transgender personen (Haas et al., 2014; Klein & Golub, 2016; Seynaeve et al., 2016).

Voor de acceptatie van ouders die specifiek gericht is op de seksuele oriëntatie of de genderidentiteit van hun kind speelt, in vergelijking met algemene steun, een grote rol. Dat die acceptatie er niet altijd is of soms moeilijk ligt, vind je terug in het concept ‘family of choice’ dat kan ontstaan als alternatief voor het ontbreken van sociale steun van familie. Toch blijkt dat steun van ouders een belangrijkere rol speelt dan steun van peers.

Het ontbreken hiervan betekent niet dat ouders niet van hun kind houden. Het afwijzende gedrag dat ouders al dan niet vertonen tegenover hun LGBT-kind vloeit voort uit de wens dit aspect van hun identiteit te veranderen, te negeren, te minimaliseren of te voorkomen. Ouders die dit gedrag stellen zijn ervan overtuigd dat ze hun kind helpen. Men doet dit namelijk in de hoop dat hun kind aanvaard

wordt en succesvol kan zijn in een hetero- en cisnormatieve² maatschappij (Family Acceptance Project, z.d.). Onderzoek (Ryan, 2009) wijst aan dat LGBT-kinderen dit soort gedragingen ervaren als een afwijzing van wie zij zijn als persoon. Het voelt voor hen aan alsof hun ouders niet van hen houden, zich voor hen schamen of hen haten, ongeacht de 'goede bedoelingen' van hun ouders. Deze tegenstelling kan onder andere leiden tot conflicten binnen het gezin. Verder stelt het Family Acceptance Project³ (z.d.) in hun brochure voor ouders van LGBT-kinderen dat afwijzend gedrag van ouders traumatisch kan zijn voor LGBT-jongeren, vooral wanneer deze jongeren opgroeien in een socio-culturele context waarin familie een centrale bron is van emotionele steun. Deze traumatische ervaringen kunnen levenslange gevolgen hebben op de gezondheid en het functioneren van LGBT-persoon.

Het mainstream discours schildert ouders van LGBT-kinderen vaak af als afwijzend, onwetend en weigerachtig in de steun van hun kind. Dit heeft als gevolg dat de hulpverlening voor LGBT-jongeren vaak louter op het individu is gericht, zonder hun gezin hierbij te betrekken. Dat de leeftijd waarop jongeren zichzelf identificeren als LGBT doorheen de tijd is gedaald, betekent dat het risico dat men op jongere leeftijd te maken krijgt met discriminatie en afwijzing groter is dan in het verleden. Dit creëert de noodzaak om in te zetten op hulpverlening voor gezinnen met een LGBT-kind en het ontwikkelen en aanbieden van vormen over LGBT-thema's in alle settings waar men met kinderen, jongeren en gezinnen werkt (Family Acceptance Project, z.d.).

² Gendernormen zijn (ongeschreven) sociale regels die maatschappelijke verwachtingen koppelen aan een genderidentiteit. De opvatting dat ieders genderidentiteit overeenkomt met het geslacht dat werd toegewezen bij de geboorte noemt men de cisnorm. Cisgender zijn is dus met andere woorden de norm. Zo gaan we bijvoorbeeld verbaasd zijn als iemands genderidentiteit niet overeenkomt met het geslacht dat werd toegekend bij de geboorte. Als een persoon zich gender non-conform uit of gedraagt, gaat men dat sneller zien als een 'afwijking' van de norm (çavaria vzw, z.d.-d).

³ Het Family Acceptance Project (FAP) is een initiatief dat is opgericht in de Verenigde Staten dat werkt aan onderzoek, interventie, educatie en beleid met het doel om diverse families met LGBT-kinderen te ondersteunen (Ryan, 2014, p. 332).

Het kan voor ouders mogelijk zijn hun afwijzende gedragingen aan te passen naarmate ze bewust worden van de negatieve gevolgen ervan. Volgens Caitlin Ryan (2014) kunnen ouders leren hoe ze hun LGBT-kind(eren) het best steunen indien hen informatie wordt aangeboden die aansluit bij hun waarden en overtuigingen. Aangezien ouders hun kinderen vaak willen beschermen en hen een goed leven willen zien leiden, kan een focus op gezondheid, in tegenstelling tot een focus op moraliteit, ervoor zorgen dat de informatie binnenkomt.

Uit de vragen die Lumi⁴ ontvangt, blijkt dat dit leerproces vaak pas begint na de coming-out van hun kind of wanneer men per ongeluk ontdekt dat hun kind LGBT is. Hoewel onderzoek (“What does the scholarly research say about the link between family acceptance and LGBT youth well-being?”, 2020) aantoont dat jongeren hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit op vroegere leeftijd mededelen aan hun ouders dan in het verleden, kunnen kinderen in de jaren voor hun coming-out blootgesteld zijn aan LGBT-specifieke afwijzingen van hun ouders. Zo blijkt uit een uitspraak van een moeder van een transgender kind die deelnam aan een studie van Caitlin Ryan (2009) als onderdeel van het Family Acceptance Project (FAP):

When we hold our baby in the nursery for the first time, no one tells us that our baby might be gay. By the time we know who our children are, we may have hurt them in many ways.

Dat ouders onbewust al afwijzend gedrag kunnen hebben vertoond voor de coming-out van hun kind, wordt ook aangegeven door een moeder van een homoseksuele zoon die lid is van Trotse Ouders, een vereniging die ik contacteerde in verband met dit onderzoek:

De zoon wou niet dat ik het aan mijn echtgenoot vertelde dat hij homo was, wat me bijzonder zwaar viel. Mijn echtgenoot heeft absoluut niets tegen homo's, maar af en toe werd er wel eens thuis een ongepaste opmerking over gemaakt, zonder erbij na te denken.

⁴ Lumi is een opvang- en infolijn voor iedereen met vragen over seksuele voorkeur en gender enerzijds en een meldpunt voor discriminatie anderzijds (çavaria vzw, z.d.-b).

Zowel bij preventie en interventie is het van belang in het achterhoofd te houden dat ouders zich mogelijks niet bewust zijn van hun impliciete voordelen of van de impact van bepaalde opmerkingen en grappen. Er is nood aan bewustmaking over de negatieve impact van impliciete vooroordelen en schijnbaar ‘onschuldige’ opmerkingen.

Op dit moment is informatie over SOGIESC⁵ weinig geïntegreerd in de algemene instanties die werken met gezinnen in Vlaanderen. De zoektermen ‘holebi’, ‘seksuele oriëntatie’, ‘homoseksualiteit’, ‘transgender’, ‘LGBT’ en ‘intersekse’ leverden op de websites van centrale spelers op vlak van gezingsondersteuning (zoals Kind en Gezin, de Opvoedingslijn...) namelijk weinig resultaten op die van toepassing zijn op ouders van LGBTI-kinderen. Vaak wordt men voor informatie over SOGIESC doorverwezen naar partners. Zo wordt er bij het thema ‘Seksuele en relationele opvoeding’ op de website Groeimee.be⁶ verwezen naar onder andere Lumi.

Dat deze informatie ook in Nederland weinig voorhanden is, blijkt ook uit een onderzoek dat Movisie⁷ (2020b) uitvoerde naar de kennis van Nederlandse ouders met kinderen in de leeftijd van 12 t/m 25 jaar. Uit dit onderzoek bleek onder andere dat acht op de tien ouders weten dat ‘LHBTI’ staat voor Lesbisch, Homoseksueel, Biseksueel, Transgender en Intersekse. Wat deze termen precies inhouden weet meer dan de helft niet. Verder bleek dat 60% weleens met hun kinderen over seksuele oriëntatie praat, maar niet regelmatig. 30% zegt wel eens te hebben nagedacht over de genderidentiteit van hun kind.

⁵ Deze internationale term staat voor Sexual Orientation (seksuele oriëntatie), Gender Identity and Expression (genderidentiteit en –expressie), and Sex Characteristics (geslachtskenmerken). SOGIESC kan een alternatief zijn voor LGBTIQ+, omdat het in een kort letterwoord op een meer effectieve manier kan verwijzen naar het brede spectrum, zonder steeds extra letters te moeten toevoegen (çavaria vzw, z.d.-d).

⁶ Groeimee is een website van EXPOO en Kind en Gezin, samen met een netwerk van experts. Je vindt er betrouwbare info over opvoeden en opgroeien (Kind en Gezin, z.d.).

⁷ Movisie is een kennisinstituut in Nederland voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen zij kennis over wat echt goed werkt en passen ze die kennis toe (Movisie, z.d.).

GENDERBEWUST OPVOEDEN

Holebi- en transfobie ontstaat uit hardnekkige vooroordelen over seksualiteit en gender (çavaria vzw, z.d.-d). Men wordt verwacht cisgender⁸ en heteroseksueel te zijn en zich te gedragen, te kleden en over te komen als het geslacht dat men toegewezen krijgt bij de geboorte. Indien men niet voldoet aan deze binaire normen, kan men te maken krijgen met discriminatie.

Zoals eerder vermeld werd, wordt het afwijzende gedrag dat ouders al dan niet vertonen tegenover hun LGBT-kind gemotiveerd door de hoop dat hun kind aanvaard wordt en succesvol kan zijn in een hetero- en cismatieve maatschappij (Family Acceptance Project, z.d.). Bij deze aanpak stelt men stereotypen niet in vraag en wordt er van het kind vereist zich hieraan aan te passen. Hier tegenover staat genderbewust opvoeden. Concreet betekent dit dat je als ouder geen probleem maakt van gendervariant⁹ gedrag als het geen probleem is voor je kind. Ouders stimuleren hierbij hun kind in hun persoonlijkheid en interesses, los van de verwachtingen die men heeft van jongens of meisjes (Lumi, 2019).

Uit onderzoek (Shutts, Kenward, Falk, Ivegran, & Fawcett, 2017) blijkt dat kinderen in een genderneutrale omgeving sneller zullen spelen met kinderen van het andere geslacht en effectief minder stereotiep denken dan kinderen in een traditioneel leefmilieu. Genderbewust opvoeden kan er dus enerzijds voor zorgen dat er binnen het gezin een klimaat ontstaat waarin het kind vrij is hun identiteit te ontwikkelen los van gendernormen, anderzijds kan dit soort opvoeding ervoor zorgen dat kinderen een meer accepterende houding hebben tegenover personen die genderstereotypen doorbreken.

Voor informatie rond genderbewust opvoeden kunnen ouders onder andere terecht bij EXPOO, het Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning van de Vlaamse Overheid. EXPOO biedt enerzijds informatie aan voor professionals zoals Huizen van het Kind, opvoedingswinkels, lokaal beleid, OCMW... Anderzijds kunnen ouders via hun website genaamd Groeimee.be antwoorden vinden op hun vragen. Men vindt hier informatie over verschillende thema's, waaronder het thema 'genderbewust opvoeden'. Bij dit thema krijgen ouders duidelijke informatie over de rol van stereotypen in verband

⁸ Dit is een term die beschrijft dat het geslacht dat je toegewezen krijgt bij de geboorte overeenkomt met je genderidentiteit (çavaria vzw, z.d.-d).

⁹ Om naar kinderen te verwijzen die gendervariante gevoelens ondervinden, wordt niet de term transgender gebruikt. Dit komt omdat ze zich vaak nog niet bewust identificeren met een bepaalde genderidentiteit. Men wil ze zelf laten ontdekken waar ze zich goed bij voelen, en dus vermijden om ze vanaf een jonge leeftijd in een vast 'hokje' te plaatsen. Termen als genderkind of gendervariant kind vormen een alternatief (çavaria vzw, z.d.-d).

met jongens en meisjes in de opvoeding en advies over hoe men ervoor kan zorgen dat hun kind zichzelf kan zijn, ongeacht deze vastgeroeste ideeën en verwachtingen (Kind en Gezin, z.d.). Zoals eerder vermeld, is de informatie die wordt aangeboden door algemene instanties die werken rond gezins- en opvoedingsondersteuning eerder beknopt. Op dit moment wordt er op de website van Groeimee.be niet doorverwezen naar partners voor meer diepgaande informatie.

Mogelijke doorverwijzingen voor ouders met interesse in genderbewust opvoeden:

- **Genderklik.be**, een officiële website van de Vlaamse overheid uitgegeven door Agentschap Binnenlands Bestuur en beheerd door RoSa vzw over gender en gendermechanismen die verweven zijn met ons dagelijks leven.
- **Lumi** geeft op hun website een antwoord op de vragen 'Hoe ga ik om met gendervariant gedrag van mijn kind?' en 'Wat is genderbewust opvoeden?'.
- **Het Transgender Infopunt** geeft op hun website informatie over de genderontwikkeling van kinderen.
- **Movisie** heeft op hun website een beknopt document staan waarmee je direct aan de slag kunt om genderbewust op te voeden.

EXPOO zou, naast het voorzien van doorverwijzingen, ook informatie van partners zoals çavaria kunnen integreren op hun eigen platform. Het kan voor ouders bijvoorbeeld nuttig zijn kennis te hebben van de genderontwikkeling die kinderen doormaken. Deze informatie is onder andere te vinden in de infobrochure 'Van rups tot vlinder' voor ouders van gendervariante kinderen (Van Cauwenberg, Van Schuylenbergh, & Motmans, 2018) en in de infobrochure 'Binnenste buiten' voor ouders van kinderen met variaties in geslachtskenmerken (Intersekse Vlaanderen, 2020). Het toegankelijk maken van informatie die aangeeft dat het stellen van gendervariant gedrag deel uitmaakt van een normale ontwikkeling, zou ertoe kunnen leiden dat ouders dit gedrag minder afwijzen bij hun kind. Het is hierbij ook van belang aan ouders te laten weten waar zij terecht kunnen indien zij vragen of bezorgdheden hebben over dit gedrag.

Wie bij wil leren over seksualiteit, wordt vaak doorverwezen naar Sensoa. Dit is ook het geval bij het thema 'seksuele en relationele opvoeding' op Groeimee.be. De pagina 'Seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren' van Sensoa is veelal binair en cisnormatief, wat erg in contrast staat met wat ouders kunnen leren over het thema 'genderbewust opvoeden' op Groeimee.be. Indien een ouder zich

bijvoorbeeld afvraagt waarom hun kleuter enkel maar met seksegenootjes speelt, vindt men via Sensoa (2020) dit antwoord:

Kleuters weten nu dat 'jongen' of 'meisje' zijn definitief is en dat jongens mannen worden en meisjes vrouwen. Ze gaan zich ook meer jongen of meisje voelen en gaan op zoek naar rolpatronen: hoe gedraag je je eigenlijk als jongen of meisje? Die bevestiging zoeken ze natuurlijk bij seksegenootjes.

Hoewel het goed is dat er veel informatie beschikbaar is over de ontwikkeling van kinderen, is het van belang ervoor te zorgen dat verschillende bronnen elkaar niet tegenspreken. Een samenwerking tussen de verschillende spelers zoals Sensoa, EXPOO, etc. kan hier een oplossing voor bieden.

Op dit moment is de samenwerking tussen EXPOO en çavaria veeleer projectmatig. Zoals EXPOO inbreng had in het suïcidepreventieproject van çavaria, heeft çavaria omgekeerd inbreng in de websites van EXPOO. Daarnaast neemt EXPOO informatie van çavaria op in het documentatiecentrum. Verder zoekt çavaria mee naar getuigenissen van diverse families voor themadossiers. Deze informatie richt zich op ouders die LGBTI zijn of op ouders die een kind hebben dat LGBTI is. Hierover gaf EXPOO aan dat deze samenwerking verder zou kunnen worden uitgebreid. EXPOO denkt hierbij aan het organiseren van schrijfdagen voor Groeimee.be. Op deze momenten zou men samen met experts zoals çavaria de website bekijken om te bespreken wat er nog ontbreekt.

Ook de Gezinsbond is geïnteresseerd in een samenwerking met çavaria. Daarbij denkt men momenteel aan twee pistes:

- Ruimer maatschappelijk: hoe kan dit thema in opvoeding algemeen besproken worden
- Gericht op specifieke gezinssituaties waarbij een LGBTI persoon in het gezin woont

STEUN VOOR OUDERS

Çavaria is de Vlaamse koepelorganisatie van LGBTI-verenigingen. Deze verenigingen kunnen rekenen op organisatorische en inhoudelijke ondersteuning. Van verzekeringen en vzw-wetgeving tot vrijwilligersbeleid en een inclusief onthaal (çavaria vzw, z.d.-c).

Zo zijn er ook verschillende verenigingen voor ouders van LGBT-personen aangesloten bij çavaria:

- **Trotse Ouders**, een pluralistische praat- en luistergroep die als doel heeft ouders van holebi's op te vangen en hen uitzicht op de toekomst te geven, het bieden van antwoord op veel van hun vragen en twijfels en het uit eigen ervaring vertellen hoe men op een positieve manier met het holebi-zijn van hun kind heeft leren omgaan. Bij hen kunnen ouders van holebi-kinderen steun en moed vinden om zich weerbaar op te stellen tegen vooroordelen in de maatschappij (Trotse Ouders, z.d.).
- **Werkgroep Ouders Holebi's Gent (WOHG)**, een organisatie die maandelijkse praatavonden organiseert om ouders van holebi's samen te brengen om ervaringen en gevoelens te delen (çavaria vzw, z.d.-c).
- **Berdache België**, een vereniging die is ontstaan uit de behoefte om andere ouders van genderkinderen¹⁰ in dezelfde situatie te ontmoeten. Men wil elkaar steunen en onderling ervaringen en tips uitwisselen en wil er zijn voor ouders van zowel jonge als oudere genderkinderen in Vlaanderen en Wallonië. Hiervoor organiseren ze bijeenkomsten voor zowel ouders als kinderen. Verder hebben zij 2 'noodnummers' waar men naar kan bellen met vragen of met je verhaal als je nood hebt aan een luisterend oor (çavaria vzw, z.d.-c).

Vanuit çavaria werd opgemerkt dat de leden van oudergroepen vaak ouders zijn van volwassen kinderen. Ouders van jongere kinderen vinden dus mogelijks de weg niet naar deze groepen of hebben mogelijks geen nood aan lotgenotencontact. Ook op andere vlakken zijn de oudergroepen weinig divers. Het gaat bij Trotse Ouders en WOHG vaak over witte gezinnen met homoseksuele zonen.

Het is interessant te onderzoeken wat jonge ouders ervan weerhoudt zich aan te sluiten bij dit soort oudergroepen. Hebben zij hier oprecht geen nood aan? Op andere vlakken van diversiteit is het van belang te onderzoeken of er sprake is van uitsluitingsmechanismes en drempels. Voelen ouders van etnisch-culturele minderheden zich welkom bij de bestaande oudergroepen? Hebben zij nood aan contact met lotgenoten?

¹⁰ Berdache België gebruikt het woord 'genderkind' als inclusieve term voor transgender en gendervariante kinderen.

Deze ouderverenigingen werken samen met çavaria bij bepaalde projecten. Zo is er een samenwerkingsovereenkomst met betrekking tot Paars¹¹. Dit is een project dat ontstond in Canada, maar zich uitbreidde in België vanwege de inzet van een lid van Trotse Ouders in samenwerking met JOEN vzw. Met Berdache wordt er steeds samengewerkt rond T-day, de jaarlijkse trefdag voor transgender personen en hun omgeving. Ouderverenigingen uiten, net zoals andere verenigingen onder de çavaria-koepel, hun nood aan ondersteuning en zichtbaarheid, maar er worden weinig tot geen specifieke noden van ouders gecommuniceerd met çavaria.

Zowel vanuit de Gezinsbond als vanuit EXPOO zit men met het idee dat çavaria zicht heeft op wat er leeft en speelt binnen gezinnen waar een LGBTI-kind woont. Volgens hen kan çavaria een rol spelen in het aanleveren van informatie en een vinger aan de pols houden als er vragen en bezorgdheden zijn van ouders van LGBTI-personen.

Op dit moment komen (leden van) oudergroepen met hun vragen en zorgen niet tot bij çavaria. Het is interessant om te onderzoeken of deze verenigingen voldoende tegemoet komen aan de noden van ouders en op welke manieren çavaria kan inspelen op noden die mogelijk niet voldaan zijn.

De noden van ouders van transgender jongeren werden onderzocht op basis van een klankbordgroep dat werd georganiseerd in het kader van een suïcidepreventieproject (2018-2019) van het Transgender Infopunt (TIP) met vzw çavaria, het Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie (VLESP), het Vlaams Instituut Gezond Leven (VIGL), EXPOO en vzw Berdache (Van Schuylenbergh & Motmans, 2019).

¹¹ JOEN vzw voorziet ieder jaar de campagne genaamd Paars op de Internationale Dag Tegen Holebi- en Transfobie. Hierbij vraagt men aan leerlingen van de deelnemende scholen om een paarse kleur te dragen om respect te tonen t.o.v. holebi's en transgenders. Het grote doel van Paars is het onderwerp 'holebi's en transgenders' bespreekbaar maken in iedere klas. Hun leerkrachtenbundel en werkbundel helpen de leerkracht om dit aan te halen (Wel Jong Niet Hetero vzw & çavaria vzw, 2020).

Ouders van genderkinderen hebben nood aan:

- **Herkenning**
Ouders willen het gevoel hebben dat ze niet alleen zijn en dat ze bij iemand met kennis van het thema terecht kunnen.
- **Informatie rond het transgenderthema**
Ouders van een non-binair kind geven aan dat er vooral over die non-binariteit niet veel te vinden is en hebben het hier heel moeilijk mee.
- **Zelfzorg**
Ouders geven aan dat een transgender kind heel hun leven een extra zorg blijft. Verschillende ouders benadrukken daarom de nood aan zelfzorg.
- **Toegankelijke hulpverlening**
Ouders hebben het over de ontoegankelijkheid van hulpverlening.

Op 10 september 2019, Internationale Dag van de Suicidepreventie, publiceerde het Transgender Infopunt de website Gendervonk.be. Met deze website tracht men onder andere tegemoet te komen aan enkele van de noden die ouders van genderkinderen formuleerden. Hiernaast werkte het Transgender Infopunt in samenwerking met Berdache en Trefpunt Zelfhulp vzw een buddy-project uit in 2018. Dit buddy-project heeft als doel het ondersteunen van nieuwe hulpvragende ouders van een genderkind. Het Trefpunt Zelfhulp staat hierbij in voor de vorming van ouders van genderkinderen tot ervaringsdeskundigen die andere ouders emotioneel kunnen ondersteunen via telefoon, mail, chat of een live contact (Transgender Infopunt, z.d.; Trefpunt Zelfhulp, 2018).

Het Transgender Infopunt krijgt af en toe signalen van transgender personen die aangeven dat er niets is voor hun kinderen. Ook voor broers en zussen van trans personen is er nog niets. Het zou interessant kunnen zijn de noden van kinderen, broers en zussen van LGBT-personen verder te onderzoeken en stappen te ondernemen om ook aan hun noden tegemoet te kunnen komen.

POSITIEVE VERHALEN

Solid information is necessary, but insufficient. We also need to present that information in ways that are inspiring and accessible. That's where stories come in.

Annie Leonard (z.d.)

Uit het gesprek met EXPOO bleek dat ouders zich vaak heel alleen voelen als ze worden geconfronteerd met bepaalde kenmerken van hun kind. Men weet soms niet bij wie men terecht kan met hun gevoelens en vragen. Hoe meer men weet dat het normaal is om hierdoor in de war te zijn en hoe meer men wordt geconfronteerd met herkenbare en positieve verhalen hierrond, hoe meer ouders zich hier sterker in kunnen voelen.

Doorheen dit onderzoeksrapport lag de focus veelal op de manieren waarop ouders en opvoeding de gezondheid van hun LGBT-kind beïnvloeden, maar het hebben van een LGBT-kind kan ook een invloed hebben op wie je bent als ouder. Uit onderzoek (Gonzalez, Rostosky, Odom, & Riggle, 2013, p. 327) naar de positieve aspecten van het hebben van een LGBT-kind, blijkt dat 95% van de bevroegde ouders in deze studie minstens één positief effect ervaarde bij het hebben van een LGBT-kind. De vijf thema's die vanuit de data te voorschijn kwamen waren:

1. **Persoonlijke groei** (openheid, nieuwe perspectieven, bewustzijn van discriminatie en empathie)
2. **Positieve emoties** (trots en onvoorwaardelijke liefde)
3. **Activisme**
4. **Sociale verbondenheid**
5. **Nauwere banden** (met het kind of tussen verschillende gezinsleden)

Zoals eerder vermeld schildert het mainstream discours ouders van LGBT-kinderen vaak af als afwijzend, onwetend en weigerachtig in de steun van hun kind (Family Acceptance Project, z.d.). Een focus op positieve verhalen van ouders met een LGBT-kind met aandacht voor het proces dat men doormaakte als gezin, kan hier fungeren als tegengif. Op Lumi's pagina voor ouders is hier al aandacht voor, maar dit kan verder uitgewerkt worden. Zo zijn beide ouderparen die een getuigenis deden wit en Nederlandstalig. Niet elke ouder zou zich hier even gemakkelijk in kunnen herkennen.

TOEGANKELIJKHEID VAN INFORMATIE

All information belongs to everybody all the time. It should be available. It should be accessible to the child, to the woman, to the man, to the old person, to the semiliterate, to the presidents of universities, to everyone. It should be open.

Maya Angelou (Montefinise, 2010)

Algemene instanties beperken zich tot het verschaffen van algemene informatie rond opvoedingsondersteuning vanuit het idee een zo divers mogelijk publiek te bereiken, maar hierdoor verdwijnt diepgaande informatie die van toepassing is op specifieke doelgroepen naar de achtergrond. (Kersverse en toekomstige) ouders worden hierdoor niet voldoende geconfronteerd met informatie rond SOGIESC die betrekking heeft op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen.

Dat deze informatie enkel te vinden is nadat men er actief naar op zoek gaat, zorgt er volgens Lumi, voor dat vele ouders de weg naar Lumi niet vinden. Lumi bereikt enkel de ouders die bereid zijn om meer te weten te komen over onderwerpen die onder de noemer SOGIESC vallen. Ouders voor wie deze onderwerpen een taboe vormen of die er een erg negatieve visie op hebben, komen dus niet in aanraking met dit soort uitgebreide informatie.

Het bovenstaande is ook op grotere schaal van toepassing. Ouders die toegang hebben tot en interesse hebben in algemene informatie over de opvoeding en de ontwikkeling van kinderen zullen pas gebruik maken van de voorziene doorverwijzingen indien zij nieuwsgierig zijn naar meer. Daarom is het van belang algemene instanties die werken rond gezins- en opvoedingsondersteuning aan te sporen informatie rond SOGIESC die betrekking heeft op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen te integreren in de kennis die men zelf aanbiedt.

Ook ouders zonder toegang tot internet vinden de weg naar Lumi niet. Lumi is telefonisch bereikbaar, maar om dit te weten te komen zou men eigenlijk al doorverwezen moeten zijn door andere (wellicht dan face-to-face) hulpverlening. Men zou dus al bereid moeten zijn over dit onderwerp te praten met hulpverlening. Dit probleem beperkt zich niet tot Lumi. Een groot deel van de informatie rond SOGIESC die betrekking heeft op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen staat op het internet. Indien men geen internettoegang heeft, kan men deze informatie dus niet raadplegen. Of een huishouden al dan niet toegang heeft tot het internet, wordt bepaald door factoren zoals inkomen, leeftijd,

opleidingsniveau en socio-economische situatie (Statbel, 2020). Ouders die maatschappelijk al een zwakkere positie innemen, hebben mogelijks niet de juiste informatie ter beschikking om positief om te gaan met SOGIESC-gerelateerde onderwerpen in verband met hun kind. De intersectie tussen socio-economische status en de discriminatie die holebi's, transgender en intersekse personen meemaken, neemt op dit vlak een zeer duidelijke vorm aan.

Een andere groep die de weg naar Lumi niet vindt, zijn ouders van volwassen kinderen. Doorgaans komen ouderoproepen van ouders die kinderen hebben van lagere en middelbare schoolleeftijd, tot pakweg midden de twintig. Lumi ontvangt daarentegen zeer weinig oproepen van ouders die te maken krijgen met al lang volwassen kinderen die uit de kast komen nadat zij bijvoorbeeld jarenlang getrouwd waren en kinderen hadden met iemand van het andere geslacht, terwijl Lumi wel de andere kant van dit soort verhalen te horen krijgt. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor kan zijn dat 31% van de ouderen (65-74 jaar) zich niet in de digitale wereld begeeft (Statbel, 2020).

Uit het gesprek met EXPOO bleek dat men toegang heeft tot een veel groter afzetgebied wanneer magazines zoals Libelle of Flair één van hun thema's behandelen. Men krijgt hier meer reactie op dan dat men via hun website krijgt. Hieruit besluit men dat het belangrijk is om verhalen in de populaire media te krijgen. Op deze manier kunnen ook ouders die niet actief op zoek zijn naar deze informatie of die geen toegang hebben tot het internet kennis opdoen over SOGIESC.

Aangezien Lumi een Nederlandstalige lijn is, kunnen anderstalige ouders hier moeilijk met hun vragen terecht. Ook de informatie die doorheen dit onderzoeksrapport werd vermeld, was steeds Nederlandstalig of Engelstalig. Uit een korte enquête bij Merhaba, een vereniging die LGBT-personen met een migratieachtergrond verenigt en empowert (Merhaba, z.d.), bleek dat ook het hebben van een migratieachtergrond ervoor kan zorgen dat men geen toegang tot algemene en juiste informatie heeft. Een lid van Merhaba gaf hierover aan dat hun ouders helemaal geen toegang hebben tot de digitale en informatieve wereld. Taal speelt hier mogelijks een grote rol in. Ook bij het Transgender Infopunt wordt taal gezien als een factor die kan bijdragen aan een grotere toegankelijkheid van de bestaande informatie. De brochures van het Transgender Infopunt zijn zeer welkom zijn voor ouders, maar volgens het Transgender Infopunt is het ook nodig deze uit te brengen in verschillende talen. Momenteel zijn deze namelijk enkel beschikbaar in het Nederlands.

Door informatie in meerdere talen aan te bieden, kan men een groter publiek bereiken. Zo zou men bijvoorbeeld de getuigenissen van ouders op Lumi kunnen voorzien van een ondertiteling in verschillende talen.

BLINDE VLEK

Een blinde vlek die pijnlijk duidelijk werd doorheen het opstellen van dit onderzoeksrapport was de onzichtbaarheid van intersekse personen¹². Hoewel er in België dagelijks 5 à 6 baby's geboren worden met een variatie in geslachtskenmerken en dus zowat 1 op 60 of zo'n 1,7% van onze bevolking een intersekse lichaam heeft, komt dit onderwerp zelden aan bod.

Deze onzichtbaarheid is te verklaren vanuit de neiging die artsen hebben om de lichamen van intersekse kinderen te normaliseren met behulp van medische ingrepen. Het gros van dit soort normaliserende ingrepen zijn puur cosmetisch en hebben geen effect op de levenskwaliteit. Daarnaast worden, mede door toedoen van artsen, vele variaties niet erkend, waardoor sommige personen met een intersekse lichaam zelf niet weten dat ze intersekse geboren zijn en men gepoogd heeft hen aan te passen aan culturele conventies. Het lichaam en het recht op zelfbeschikking van kinderen met variaties in geslachtskenmerken wordt vaak niet gerespecteerd. De druk van een arts om "zo snel mogelijk" te opereren kan ervoor zorgen dat ouders toestemmen met ingrepen zonder voldoende geïnformeerd te zijn.

¹² Intersekse personen zijn geboren met fysieke geslachtskenmerken die niet volledig passen binnen de normen gesteld door de medische wereld en/of de gangbare socio-culturele opvatting van de omgeving waarbinnen het kind wordt geboren (Intersekse Vlaanderen, z.d.).

Het is voor ouders van intersekse personen belangrijk voldoende informatie ter beschikking te hebben voordat zij worden geconfronteerd met de keuze al dan niet een medische interventie uit te laten voeren. Zowel prenataal als postnataal is het van belang dat ouders weten dat hun kind mogelijks intersekse kan zijn en dat men in vele gevallen kan wachten tot het kind oud genoeg is om zelf te kiezen voor een medische ingreep.

Vormingen rond intersekse lichamen voor onder andere vroedkundigen en dokters zouden ervoor kunnen zorgen dat ouders op tijd en uitgebreid geïnformeerd worden. Hierbij is het ook weer van belang dat algemene instanties die informatie aanbieden rond opvoeding en gezinsondersteuning deze informatie integreren in hun aanbod.

Het hebben van een intersekse lichaam is een medisch gegeven, geen aspect van iemands identiteit. De noden, vragen en bezorgdheden waar ouders van intersekse personen mee zitten, zijn dus grotendeels anders dan wat eerder in dit onderzoeksrapport werd besproken. Voor de meeste ouders komt de vaststelling van een variatie in geslachtskenmerken en de geslachtsontwikkeling hard aan. Of het nu bij de geboorte is of wanneer hun kind al wat ouder is. Het kost vaak tijd om die boodschap te begrijpen en verwerken (Intersekse Vlaanderen, 2020). In de infobrochure 'Binnenste buiten' van Intersekse Vlaanderen (2020) krijgen ouders van intersekse kinderen informatie en de (contact)gegevens van verenigingen waar men als ouder bij terecht kan voor lotgenotencontact. Deze groepen zijn:

- **MRKH.be** voor meisjes en vrouwen met MRKH of zonder baarmoeder, hun ouders en partners
- **Vzw Turnerkontakt** voor meisjes en vrouwen met Turner en hun families
- **Vereniging voor het syndroom van Klinefelter** voor jongens en mannen met Klinefelter
- **Vlaamse Vereniging voor Cushing, Addison en ACS** voor kinderen met bijnieraandoeningen, en hun families
- **Une Histoire de Famille** voor kinderen met bijnierschorshyperplasie (CAH), en hun families
- **Organisation International Intersex (OII) & Intersex Belgium** voor intersekse personen zelf en hun ouders
- **Genres Pluriels** voor intersekse personen zelf en hun ouders

INTERVENTIE

Op dit moment zijn er weinig manieren waarop ingegrepen kan worden in gezinnen waar er moeilijkheden zijn ontstaan in verband met de seksuele oriëntatie, genderidentiteit of de seksekenmerken van het kind. Op vlak van interventies kan het Transgender Infopunt weinig doen als ouders niet akkoord gaan met de genderidentiteit van hun kind. Men kan voorstellen dat de ouders eens langskomen, maar vaak weten ouders niet dat het kind heeft aangeklopt bij het Transgender Infopunt. Het CAW kan daarentegen wel ingrijpen, bijvoorbeeld in de vorm van een bemiddeling.

Er is nood aan tools voor hulpverleners die in contact komen met LGBT-personen die aangeven dat hun ouders hen niet accepteren. Een mogelijkheid kan zijn om een bemiddelingsprogramma uit te werken waar ouders en hun LGBTI-kind op een constructieve en veilige manier met elkaar in gesprek kunnen gaan.

Het ontbreken van sociale steun kan voor LGBT-jongeren, naast het groter risico op verscheidene mentale en fysieke gezondheidsproblemen, leiden tot thuis- of dakloosheid. Dit fenomeen is in België qua grootte onduidelijk vergeleken met andere landen¹³. Uit de FRA-studie van 2020 (European Union Agency for Fundamental Rights, 2020) blijkt dat 12% van de LGB-personen in België ooit tijdelijk bij vrienden of familie moest verblijven, 2% in nood of tijdelijke opvang en 2% in een plaats dat geen permanente thuis was. Er is hierbij een statistisch relevant verschil met trans personen waar bij 16% ooit tijdelijk bij vrienden of familie moest verblijven, 6% in nood of tijdelijke opvang en 7% in een plaats die geen permanente thuis is. Ongeveer 1% van de totale LGBTI-respondenten geeft aan ooit op een openbare plaats te hebben moeten slapen. Voor intersekse personen was het aantal respondenten te laag om statistisch representatief te zijn, maar verschillende respondenten geven aan met enkele van deze situaties te zijn geconfronteerd.

Onze cijfers zijn ongeveer gelijk aan die van Nederland, waarbij je de vraag kan stellen of een studie die Movisie (2020a) uitvoerde ook kan gelden voor België. In deze studie stelt men dat dak- en thuisloze LGBTI-jongeren driedubbel kwetsbaar zijn. Ten eerste is dak- of thuisloos zijn op zichzelf al enorm zwaar voor jongeren. Ten tweede komt hier bovenop dat LGBTI-jongeren soms worstelen met zelfacceptatie en veelal afgewezen zijn door hun familie of omgeving. Ten derde zijn er in Nederland weinig plekken in de opvang die een veilige haven kunnen bieden aan LGBTI-jongeren. Op basis van hun bevindingen doet Movisie aanbevelingen voor de landelijke en lokale overheid, voor instanties jeugdhulpverlening, maatschappelijke opvang en crisisopvang en voor LGBTI-belangenorganisaties in Nederland. Deze aanbevelingen zijn zeer interessant voor de verdere ondersteuning en uitwerking van bestaande opvangvoorzieningen in België.

Op dit moment is er in Brussel (Otten, 2018) en Luik (Gretry, 2019) al opvang voorzien voor LGBTI-jongeren die dakloos zijn, maar dit is eerder beperkt. Zo zijn er namelijk twee beschikbare plekken in Luik (Gretry, 2019) en kan men in Brussel op dit moment tot vijftien jongeren tegelijk opvangen (Het Opvanghuis Brussel, 2018). Het Opvanghuis Brussel kreeg tot nu toe nu toe al ruim negentig aanvragen.

¹³ In de VS is het een veel voorkomend fenomeen: *Recent studies, as well as anecdotal evidence from social service professionals, suggest that LGBT youth are significantly overrepresented in homeless populations compared with their proportion of the U.S. population.*² *Analyses of available data have found that approximately 1.6 million (an estimated 1 in 7) U.S. youth ages 12 to 17 ran away from home and experienced at least one night of homelessness in 2002.*³ *Although research on the percentage of homeless youth who are LGBT varies, analyses suggest that approximately 20 percent to 40 percent of these youth identify as LGBT (youth.gov, z.d.).*

Dit aantal aanvragen stijgt naarmate de bekendheid van het opvanghuis stijgt (Abbeloos, 2020), wat erop duidt dat er behoefte is aan meer plaatsen zoals deze.

Uit de cijfers die Het Opvanghuis Brussel naar buiten brengt, kan worden geconcludeerd dat er een grotere vraag is voor opvang dan dat er momenteel aanbod is. Een lid van Berdache opperde zelfs het idee om zelf opvang te voorzien voor transgender personen.

Het oprichten of ondersteunen van opvang zou een belangrijke stap kunnen zijn voor de bescherming van LGBT-personen. Het kan een veilige haven bieden aan wie woelige tijden doorstaat.

Uit deze cijfers blijkt ook dat twee derde van de personen die aankloppen bij Het Opvanghuis Brussel van België afkomstig is. Ook asielzoekers die worstelen met hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit doen dus beroep op Het Opvanghuis Brussel. Het is belangrijk hun stemmen en noden een plaats te geven bij het uitwerken van opvang.

Doorheen dit onderzoeksrapport werden verschillende suggesties geformuleerd voor het toekomstige werk van çavaria en haar partnerorganisaties in verband met gezinsondersteuning en opvoedingsondersteuning in gezinnen waar (één van de) kind(eren) LGBTI is. De suggesties die werden besproken zijn onder te verdelen in 7 thema's:

1. ONDERZOEKEN VAN NODEN

De hulpverlening voor LGBT-jongeren is vaak louter op het individu gericht, zonder hun gezin hierbij te betrekken. Dat de leeftijd waarop jongeren zichzelf identificeren als LGBT doorheen de tijd is gedaald, betekent dat het risico dat men op jongere leeftijd te maken krijgt met discriminatie en afwijzing groter is dan in het verleden. Dit creëert de **noodzaak om in te zetten op hulpverlening voor gezinnen met een LGBT-kind** en het ontwikkelen en aanbieden van **vormingen over LGBT-thema's in alle settings waar men met kinderen, jongeren en gezinnen werkt** (Family Acceptance Project, z.d.).

Vanuit çavaria werd opgemerkt dat de leden van oudergroepen vaak ouders zijn van volwassen kinderen. Ook op andere vlakken zijn deze groepen niet divers. Het is interessant te onderzoeken wat jonge ouders ervan weerhoudt zich aan te sluiten bij **groepen voor ouders van LGBT-kinderen**. Verder is het van belang te onderzoeken of er sprake is van uitsluitingsmechanismes en drempels. Voelen ouders van etnisch-culturele minderheden zich welkom bij de bestaande oudergroepen? Hebben zij nood aan contact met lotgenoten? Op dit moment komen (leden van) oudergroepen met hun vragen en zorgen niet tot bij çavaria. Het is interessant om te onderzoeken of deze verenigingen voldoende tegemoet komen aan de noden van ouders en op welke manieren çavaria kan inspelen op noden die mogelijk niet voldaan zijn.

Ouders van genderkinderen hebben nood aan:

- **Herkenning**

Ouders willen het gevoel hebben dat ze niet alleen zijn en dat ze bij iemand met kennis van het thema terecht kunnen.

- **Informatie rond het transgenderthema**

Ouders van een non-binair kind geven aan dat er vooral over die non-binariteit niet veel te vinden is en hebben het hier heel moeilijk mee.

- **Zelfzorg**

Ouders geven aan dat een transgender kind heel hun leven een extra zorg blijft. Verschillende ouders benadrukken daarom de nood aan zelfzorg.

- **Toegankelijke hulpverlening**

Ouders hebben het over de ontoegankelijkheid van hulpverlening.

Het Transgender Infopunt krijgt af en toe signalen van transgender personen die aangeven dat er niets is voor hun kinderen. Ook voor broers en zussen van trans personen is er nog niets. Het zou interessant kunnen zijn de noden van **kinderen, broers en zussen van LGBT-personen** verder te onderzoeken en stappen te ondernemen om ook aan hun noden tegemoet te kunnen komen.

2. VERSCHAFFEN VAN INFORMATIE

Bij het aanbieden van informatie aan ouders van LGBTI-personen kan een **focus op gezondheid**, in tegenstelling tot een focus op moraliteit, ervoor zorgen dat de informatie binnenkomt.

Het mainstream discours schildert ouders van LGBT-kinderen vaak af als afwijzend, onwetend en weigerachtig in de steun van hun kind (Family Acceptance Project, z.d.). Een **focus op positieve verhalen** van ouders met een LGBTI-kind met aandacht voor het proces dat men doormaakte als gezin, kan hier fungeren als tegengif.

Ouders zijn zich vaak niet bewust van de **negatieve impact van hun impliciete vooroordelen en schijnbaar 'onschuldige' opmerkingen**. Er is nood aan bewustmaking hierrond.

Genderbewust opvoeden creëert een klimaat waarin het kind vrij is hun identiteit te ontwikkelen los van gendernormen. Het kan er ook voor zorgen dat kinderen minder stereotiep denke. Ouders informeren over de **genderontwikkeling van kinderen en de rol die gendervariant gedrag hierin speelt**, kan ouders op weg helpen genderbewust(er) op te voeden.

Het is voor ouders van **intersekse personen** belangrijk voldoende informatie ter beschikking te hebben voordat zij worden geconfronteerd met de keuze al dan niet een medische interventie uit te laten voeren. **Zowel prenataal als postnataal** is het van belang dat ouders weten dat hun kind mogelijks intersekse kan zijn en dat men in vele gevallen kan wachten tot het kind oud genoeg is om zelf te kiezen voor een medische ingreep.

3. INTEGRATIE VAN INFORMATIE

Algemene instanties beperken zich tot het verschaffen van algemene informatie rond opvoedingsondersteuning vanuit het idee een zo divers mogelijk publiek te bereiken, maar hierdoor verdwijnt diepgaande informatie die van toepassing is op specifieke doelgroepen naar de achtergrond. Algemene instanties zouden, naast het voorzien van doorverwijzingen, ook **informatie rond SOGIESC** die betrekking heeft op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen kunnen **integreren op hun eigen platform**. Ouders die toegang hebben tot en interesse hebben in algemene informatie over de opvoeding en de ontwikkeling van kinderen zullen namelijk pas gebruik maken van de voorziene doorverwijzingen indien zij nieuwsgierig zijn naar meer.

4. (ON)TOEGANKELIJKHEID VAN INFORMATIE

Zo lang dat de beschikbare informatie niet in één oogopslag beschikbaar is op het platform van algemene instanties, bereikt men enkel de ouders die bereid zijn om meer te weten te komen over onderwerpen die onder de noemer SOGIESC vallen. **Ouders voor wie deze onderwerpen een taboe vormen of die er een erg negatieve visie op hebben, komen dus niet in aanraking met dit soort informatie.**

Een groot deel van de informatie rond SOGIESC die betrekking heeft op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen staat op het **internet**. Indien men geen internettoegang heeft, kan men deze informatie dus niet raadplegen. Het is belangrijk is om dit soort informatie en verhalen over dit onderwerp in de **populaire media** te krijgen. Op deze manier kunnen ook ouders die niet actief op zoek zijn naar deze informatie of die geen toegang hebben tot het internet kennis opdoen over SOGIESC.

Door **informatie in meerdere talen** aan te bieden, kan men een groter publiek bereiken.

5. SAMENWERKING

Zowel vanuit de Gezinsbond als vanuit EXPOO zit men met het idee dat çavaria zicht heeft op wat er leeft en speelt binnen gezinnen waar een LGBTI-kind woont. Volgens hen kan çavaria een rol spelen in het aanleveren van informatie en een **vinger aan de pols** houden als er vragen en bezorgdheden zijn van ouders van LGBTI-personen.

Hoewel het goed is dat er veel informatie beschikbaar is over de ontwikkeling van kinderen, is het van belang ervoor te zorgen dat verschillende bronnen elkaar niet tegenspreken. Een **samenwerking** tussen de verschillende spelers zoals Sensoa, EXPOO, etc. kan hier een oplossing voor bieden.

EXPOO denkt hierbij aan het organiseren van **schrijfdagen** voor Groeimee.be. Op deze momenten zou men samen met experts zoals çavaria de website bekijken om te bespreken wat er nog ontbreekt. Ook de Gezinsbond is geïnteresseerd in een samenwerking met çavaria. Daarbij denkt men momenteel aan twee pistes:

- **Ruimer maatschappelijk:**
Hoe kan dit thema in opvoeding algemeen besproken worden?
- Gericht op **specifieke gezinssituaties** waarbij een LGBTI persoon in het gezin woont

6. INTERVENTIE

Er is nood aan tools voor hulpverleners die in contact komen met LGBTI-personen die aangeven dat hun ouders hen niet accepteren. Een mogelijkheid kan zijn om een bemiddelingsprogramma uit te werken waar ouders en hun LGBTI-kind op een constructieve en veilige manier met elkaar in gesprek kunnen gaan.

7. OPVANG

Uit de cijfers die Het Opvanghuis Brussel naar buiten brengt, kan worden geconcludeerd dat er een grotere vraag is voor opvang dan dat er momenteel aanbod is. Een lid van Berdache opperde zelfs het idee om zelf opvang te voorzien voor transgender personen. Het **oprichten of ondersteunen van opvang** zou een belangrijke stap kunnen zijn voor de bescherming van LGBT-personen. Het kan een veilige haven bieden aan wie woelige tijden doorstaat.

Uit de cijfers van Het Opvanghuis Brussel blijkt ook dat twee derde van de personen die aankloppen bij Het Opvanghuis Brussel van België afkomstig is. Ook **asielzoekers** die worstelen met hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit doen dus beroep op Het Opvanghuis Brussel. **Het is belangrijk hun stemmen en noden een plaats te geven bij het uitwerken van opvang.**

CONCLUSIE

Doorheen dit onderzoeksrapport werd gekeken naar welke stappen er al zijn gezet en welke er nog kunnen worden ondernomen om gezinnen van LGBTI-personen te ondersteunen. Hierbij lag de focus op preventie met als doel ouders tools aan te reiken om hun kind beter te ondersteunen en te begrijpen, waardoor er binnen het gezin een klimaat ontstaat waarin kinderen vrij kunnen zijn hun identiteit te ontwikkelen en te uiten. Een boodschap die hierbij centraal kwam te staan, is dat het beschikbaar maken van informatie zeer belangrijk is, maar dat dit nooit voldoende zal zijn zolang deze informatie niet toegankelijk is voor ouders die er het meeste baat bij zouden hebben.

Verder werd er gekeken naar wat de mogelijkheden zijn op vlak van interventie voor gezinnen waarin er moeilijkheden zijn ontstaan in verband met de seksuele oriëntatie, de genderidentiteit en/of de seksekenmerken van het kind. Ten laatste werd onderzocht welke opties er zijn voor LGBTI-personen die thuis niet meer welkom zijn of voor zij die de keuze gemaakt hebben om het huis te verlaten vanwege deze moeilijkheden. Het ontbreken van sociale steun kan voor LGBTI-jongeren, naast het groter risico op verscheidene mentale en fysieke gezondheidsproblemen, namelijk leiden tot thuis- of dakloosheid. Op basis van de bevindingen werd besloten dat, naast preventie, ook interventie en opvang een verregaande en positieve invloed kunnen hebben op de levens van jonge holebi's, transgender personen en intersekse personen.

KANTTEKENING

Doorheen dit onderzoeksrapport werd meermaals verwezen naar onderzoek uit de Verenigde Staten. Ook onderzoek vanuit Zweden en Nederland kwam aan bod. Deze bevindingen zijn mogelijks niet of in mindere mate van toepassing op België. Meer onderzoek naar het onderwerp van dit rapport in Belgische context is nodig om een helder beeld te krijgen van de rol van ouders en opvoeding op LGBTI-personen.

REFERENTIES

- Abbeloos, E. (2020, 9 januari). *Brussels LGBT-opvanghuis helpt jongeren hun zelfvertrouwen terug te vinden* | ZIZO. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van <https://zizomag.be/longreads/brussels-lgbt-opvanghuis-helpt-jongeren-hun-zelfvertrouwen-terug-te-vinden>
- Leonard, A. (z.d.). *AZQuotes*. Geraadpleegd op 5 november 2020, van <https://www.azquotes.com/quote/1505822>
- Bauer, G. R., Scheim, A. I., Pyne, J., Travers, R., & Hammond, R. (2015). Intervenable factors associated with suicide risk in transgender persons: a respondent driven sampling study in Ontario, Canada. *Bmc Public Health*, 15. doi:10.1186/s12889-015-1867-2
- Bouris, A., Guilamo-Ramos, V., Pickard, A., Shiu, C., Loosier, P. S., Dittus, P., ... Waldmiller, J. M. (2010). A Systematic Review of Parental Influences on the Health and Well-Being of Lesbian, Gay, and Bisexual Youth: Time for a New Public Health Research and Practice Agenda. *The Journal of Primary Prevention*, 31(5–6), 273–309. <https://doi.org/10.1007/s10935-010-0229-1>
- çavaria vzw. (z.d.-a). *LGBTI-Koepel* | çavaria. Geraadpleegd op 5 november 2020, van <https://www.cavaria.be/wie-zijn-we/lgbti-koepel>
- çavaria vzw. (z.d.-b). *Lumi* | çavaria. Geraadpleegd op 2 november 2020, van <https://cavaria.be/wie-zijn-we/lumi>
- çavaria vzw. (z.d.-c). *Verenigingen* | çavaria. Geraadpleegd op 5 november 2020, van <https://cavaria.be/verenigingen/werkgroep-ouders-holebis-gent>
- çavaria vzw. (z.d.-d). *Woordenlijst* | çavaria. Geraadpleegd op 26 oktober 2020, van <https://cavaria.be/woordenlijst>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2020, 5 juni). *LGBTI Survey Data Explorer*. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>
- Family Acceptance Project. (z.d.). *Background Information*. Geraadpleegd van https://familyproject.sfsu.edu/sites/default/files/FAP_pst.pdf

- Gonzalez, K. A., Rostosky, S. S., Odom, R. D., & Riggle, E. D. B. (2013). The Positive Aspects of Being the Parent of an LGBTQ Child. *Family Process, 52*(2), 325–337.
<https://doi.org/10.1111/famp.12009>
- Gretry, M. (2019, 25 maart). *Un logement d'accueil pour jeunes en rupture familiale pour cause d'orientation sexuelle*. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van https://www.rtbef.be/info/regions/liege/detail_un-logement-d-accueil-pour-jeunes-en-rupture-familiale-pour-cause-d-orientation-sexuelle?id=10180395
- Haas, A. P., Rodgers, P. L., & Herman, J. L. (2014). Suicide attempts among transgender and gender nonconforming adults. *work, 50*, 59.
- Het Opvanghuis Brussel. (2018). *ONZE ACTIE*. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van <https://www.refugeopvanghuis.be/nl/het-opvang-huis/onze-actie/#1563023274552-95bef65d-0bf9>
- Intersekse Vlaanderen. (z.d.). *Intersekse Vlaanderen*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van <https://www.interseksevlaanderen.be/>
- Intersekse Vlaanderen. (2020). *Binnenste buiten | Infobrochure voor ouders van kinderen met variaties in geslachtskenmerken*. Geraadpleegd van <https://www.interseksevlaanderen.be/wp-content/uploads/2020/10/133-Binnenste-buiten-1.pdf>
- Kind en Gezin. (z.d.). *Homepage*. Geraadpleegd op 3 november 2020, van <https://www.groeimee.be/>
- Klein, A., & Golub, S. A. (2016). Family Rejection as a Predictor of Suicide Attempts and Substance Misuse Among Transgender and Gender Nonconforming Adults. *Lgbt Health, 3*(3), 193-199.
 doi:10.1089/lgbt.2015.0111
- Leonard, A. (z.d.). *Annie Leonard Quote*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van <https://www.azquotes.com/quote/1505822>
- Lumi. (2019). *Hoe ga ik om met gendervariant gedrag van mijn kind? Wat is genderbewust opvoeden?* Geraadpleegd op 3 november 2020, van <https://www.lumi.be/info/hoe-ga-ik-om-met-gendervariant-gedrag-van-mijn-kind-wat-genderbewust-opvoeden>
- Merhaba. (z.d.). *Homepage*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van <https://www.merhaba.be/>
- Montefinise, A. (2010, 29 oktober). *Interview: How Libraries Changed Maya Angelou's Life*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van https://www.huffpost.com/entry/interview-how-libraries-c_b_775980?guccounter=1

- Moody, C., & Smith, N. G. (2013). Suicide protective factors among trans adults. *Archives of Sexual Behavior*, 42(5), 739-752.
- Movisie. (z.d.). *Over*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van <https://www.movisie.nl/over-movisie>
- Movisie. (2020a). *Driedubbel kwetsbaar: Verkenning van de situatie van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren in Nederland*. Geraadpleegd van https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-06/Driedubbel-kwetsbaar-LHBTI-zwerfjongeren_0.pdf
- Movisie. (2020b, 21 oktober). *Ouders gebaat bij meer kennis over seksuele- en genderdiversiteit*. Geraadpleegd op 2 november 2020, van <https://www.movisie.nl/artikel/ouders-gebaat-meer-kennis-over-seksuele-genderdiversiteit>
- Otten, M. (2018, 9 oktober). *Eerste LGBT-opvanghuis van het land opent in Brussel*. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van <https://www.bruzz.be/videoreeks/dinsdag-9-oktober-2018/video-eerste-lgbt-opvanghuis-van-het-land-opent-brussel>
- Ryan, C. (2009). *Supportive Families, Healthy Children: Helping Families with Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Children*. Geraadpleegd van <https://familyproject.sfsu.edu/family-education-booklet>
- Ryan, C. (2014). Generating a revolution in prevention, wellness & care for LGBT children & youth. *Temple Political & Civil Rights Law Review*, 23(2), 331–344. Geraadpleegd van https://familyproject.sfsu.edu/sites/default/files/Ryanc_Wellness%2CPrevention%20%26%20Care%20for%20LGBT%20Youth-fn.pdf
- Sensoa. (2020). *De seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren*. Geraadpleegd op 5 november 2020, van <https://www.sensoa.be/seksuele-ontwikkeling-van-kinderen-en-jongeren>
- Seynaeve, H., Missiaen, J., Portzky, G., Dumon, E., & Motmans, J. (2016). *Onderzoek naar het psychisch welzijn van Vlaamse holebi's en/of transgender personen. Risico- en beschermende factoren in kaart gebracht voor lifetimeprevalentie van suïdepogingen*. Ghent University, Ghent.
- Shutts, K., Kenward, B., Falk, H., Ivegran, A., & Fawcett, C. (2017). Early preschool environments and gender: Effects of gender pedagogy in Sweden. *Journal of Experimental Child Psychology*, 162, 1–17. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.04.014>
- Statbel. (2020, 30 april). *Digitaal isolement: bijna een kwart van alleenstaanden heeft thuis geen internet* | Statbel. Geraadpleegd op 9 november 2020, van

<https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/digitaal-isolement-bijna-een-kwart-van-alleenstaanden-heeft-thuis-geen-internet>

Transgender Infopunt. (z.d.). *Transgender Infopunt | ouders |*. Geraadpleegd op 6 november 2020, van <http://transgenderinfo.be/m/leven/familie-relaties/ouders-2/>

Trefpunt Zelfhulp. (2018, 2 oktober). *Ouders van gendervariante kinderen als ervaringsdeskundige buddy's*. Geraadpleegd op 6 november 2020, van <http://www.zelfhulp.be/actueel/ouders-van-gendervariante-kinderen-als-ervaringsdeskundige-buddys>

Trotse Ouders. (z.d.). *Trotse Ouders*. Geraadpleegd op 26 oktober 2020, van <http://www.trotseouders.be/>

Van Cauwenberg, G., Van Schuylenbergh, J., & Motmans, J. (2018). *Van rups tot vlinder | Infobrochure voor ouders van gendervariante kinderen*. Geraadpleegd van <http://transgenderinfo.be/wp-content/uploads/ouderbrochure-05.pdf>

Van Schuylenbergh, J., & Motmans, J. (2019). *ONTWIKKELING VAN EEN TOOL GERICHT OP SUÏCIDEPREVENTIE BIJ TRANSGENDER PERSONEN*. Geraadpleegd van <http://gendervonk.be/wp-content/uploads/2020/06/Rapportage-Gendervonk.pdf>

Wel Jong Niet Hetero vzw & çavaria vzw. (2020, 20 januari). *PAARS-actie op school*. Geraadpleegd op 9 november 2020, van <https://www.schooluitdekast.be/leerkrachten-secundair-onderwijs/vormingen/paars-actie-op-school>

What does the scholarly research say about the link between family acceptance and LGBT youth well-being? (2020, 17 januari). Geraadpleegd op 21 oktober 2020, van <https://whatweknow.inequality.cornell.edu/topics/lgbt-equality/what-does-the-scholarly-research-say-about-the-acceptancerejection-of-lgbt-youth-2/>

World Health Organisation. (2020). *Frequently asked questions*. Geraadpleegd op 4 november 2020, van <https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions>

youth.gov. (z.d.). *Homelessness & Housing | Youth.gov*. Geraadpleegd op 22 oktober 2020, van <https://youth.gov/youth-topics/lgbtq-youth/homelessness>